

semplificeret ved forholdene i Odense og Middelfart.

Johansens fremstilling er især i de tre hovedafsnit stærkt præget af kvantitative analyseformer, hentet fra det moderne sociologiske begrebsapparat, og han giver her nye ypperlige bidrag til belysning af centrale socialhistoriske forhold i den pågældende periode. Fokuseringen på disse metoder betyder dog også, at behandlingen på nogle områder kommer til at lide af skævheder. For landbobefolkningen er behandlingen af fæsterne under godssystemet i 1700-tallet langt mere indgående og systematisk belyst – gennem godsarkivmaterialet – end det er tilfældet for de selvejende, udflyttede bønderfolk i midten af det følgende århundrede, hvis sociale kontaktnet via landsby, sogn og de nydannede foreninger virker mere spredt – og mindre kvantificerbart. Et andet sted, hvor det samme gør sig gældende, er i afsnittet om uddannelsesforhold, hvor »anden voksenundervisning«, der bl.a. omfatter højskolebevægelsen og de erhvervsrettede uddannelser inden for handel, håndværk og industri, spises af med 12 – tolv – linier.

Også andre af de kortfattede, men ofte glimrende kronologiske oversigter over udviklingen på de enkelte områder får på grund af omfanget næsten karakter af opremsninger. Og det fører over til den væsentligste anke mod bogen. Den er for tynd. Set i forhold til den foregående og de følgende bind af socialhistorien burde den foreliggende periode have været tilgodeset med et sidetal, der var mindst dobbelt så stort. Så havde der også været plads til den lidt bredere sociale skildring og de emneområder, som man nu må savne.

Erik Korr Johansen

Ole Degn: *Ribe 1500-1950*. Scandinavian Atlas of Historic Towns No. 3 (Danish Committee for Urban History. Odense University Press, 1983). 90 s. og 28 pl., 183 kr.

Med undtagelse af København findes der vist ingen by i Danmark, der er så indgående og så ofte beskrevet som Ribe, hvor der har boet talrige lærde, som ikke veg tilbage for arbejdet med at skildre stedet, og i nyere tid har byens ælde, dens kirkelige og verdslige arkitektur og på mange måder enestående stilling fristet til at fordybe sig i de problemer, som Ribes historie er så rig på. Dette værk adskiller sig fra de andre ved ikke som ellers at give en sammenhængende skildring, men må karakteriseres som en topografisk-statistisk materialesamling, der hus for hus og erhverv for erhverv gennemgår tiden 1570-1950 for skatteborgernes bopæl og ansættelse til skat. Denne liste er det centrale i bogen og må have krævet et umådeligt arbejde. Den hviler på mange kilder, skattelister fra 1570, 1640, 1682 og 1761 foruden grundtaksten 1682, brandtaksationen 1761 og nyere materiale, og man skulle herudfra kunne regne med, at ingen borger i Ribe manglede. Mellemrummene er dog så store, at man ikke kan gå ud fra, at alle er medtaget. En stikprøve om urmagerne viser, at der er enkelte mangler. Listen angiver kun 3 urmagere 1870 og 2 1950, men allerede 1602-03 nævnes en sejermester i byen, 1622 en anden, en tredie optræder 1739, 1761-62 tog 3 urmagere borgerskab, og senere kom andre til. Alle disse mestre har undgået at komme ind i de kilder, bogen hviler på, fordi intervallerne mellem dem som omtalt er for store, eller de er for de ældste urmage-

res vedkommende måske anført blandt smedene, som det dengang var almindelig skik. Hvis også kirkebøger og folketællinger var blevet inddraget i undersøgelsen, havde det måske været muligt at give en mere nøjagtig beskrivelse af borgerskabets sammensætning og forskelle gennem tiderne, men det ville måske have medført så meget forøget arbejde, at det ville have sinket udgivelsen, og undersøgelsen ville være gået ud over den ramme, der var fastlagt. På samme måde berører bogen kun periferisk Ribes borgerlige arkitektur ved et kort over forholdet mellem gavlhuse og langhuse, skønt der kunne være meget at sige om denne side af byens udvikling og de påvirkninger, der har været med til at forme den, men det ville have krævet en kostbar udvidelse af bogen, og et andet kort over bygningernes højde 1870 har heller ikke et arkitekturhistorisk sigte, men kan ses i sammenhæng med borgernes sociale og økonomiske placering.

Alle disse indvendinger er dog ubetydelige i forhold til det store materiale, som er samlet, og det vil i fremtiden blive udgangspunktet for et nærmere studium af byens indre historie. Bogen må heller ikke ses isoleret. Dens oplysninger skal betragtes i sammenligning med tilsvarende kommende skildringer af Køge, Randers, Stege og Svendborg (hver repræsenterende en type) og andre byer i Norden, og materialet må være ensartet, så en gyldig vurdering forudsætter, at skildringerne af de andre byer foreligger, hvis der skal dømmes om det storlåede arbejde på rette måde. Den internationale karakter illustreres ved, at bogen bringer en engelsk og en dansk tekst jævnsides. Foreløbig må det fremhæves, at værket sammen med de andre skildringer af Ribe detaljeret belyser bysamfundets snævre historie, men at dets mere vigtige

mål er at danne grundlaget for et komparativt studium af den nordiske købstad sammen med andre beskrivelser af områdets byer.

Helge Søgaard

Kristian Jensen: *Latinskolens Dannelse – latinundervisningens indhold og formål fra reformationen til enevældens*. (Museum Tusulanum, 1982). 263 s.

Bogen er en omarbejdet guldmedaljeafhandling om latinundervisningen i de dansk-norske skoler 1536-1660. Ganske vist er den lidt vel bundet til forordninger og reglementer med flere normative kilder, der ikke nødvendigvis altid afspejler virkeligheden eksakt, samt til klager, en righoldig, men ofte besværlig kildegruppe. Men læseren opnår et betydeligt indblik i latinskolens emnekreds, hvor især Cicero og Terents synes at dominere. Men selv om lærebogsstridigheder m.m. tager en del plads op, turde det være vanskeligt for en ikke-specialist at forstå, hvad tidens pædagogiske debatter (f.eks. den ramistiske strid) egentlig gik ud på.

Et velment forsøg på at indkredse skoleelevernes sociale oprindelse strander uhjælpeligt på materialets utilstrækkelighed (når man lejlighedsvis blot kan identificere 15%, bliver selv de forsigtigste konklusioner intetsigende, i værste fald vildledende). Og nok var latin grundlaget for den lærde skole; men det er, som om forfatteren ikke indser, hvilken enorm og givet yderst tidkrævende rolle sang og musik da spillede (og det ikke mindst, fordi disse discipliner ofte udgjorde skoles som elevers økonomiske basis).

Af størst interesse er behandlingen af et halvhundrede bevarede stile fra 1631-32 (desværre alle fra folk, der